

Martin Šorm, *Intimita a samota v díle Chrétiena de Troyes a v dvorském románu českém*, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2015, 150 stran.

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Martin Šorm tímto textem navazuje na svou bakalářskou práci, obhájenou roku 2013, a dále zkoumá možnosti využití artušovských románů při historickém výzkumu. Jeho tázání (které, jak podotýká na s. 7, definuje historika) se tentokrát v různých bodech dotýká středověkých podob intimity a jejich zobrazení. Postupně přitom vychází najevo, že toto téma nesouvisí jen s problematikou oddělení veřejné a soukromé sféry či s nebezpečím samoty, ale také s fenoménem nejistoty, jemuž se autor věnoval při minulé příležitosti. Obě kvalifikační práce Martina Šorma tak představují celek, navzájem se doplňují a společně podávají důkaz o autorově soustředěné snaze uchopit středověkou fikci tak, aby mohla být využita jako historický pramen. O tomtéž svědčí i značná šíře využití sekundární literatury zejména francouzské provenience.

V prvních dvou kapitolách se autor odráží od platného postřehu, že „věda zvaná historie“ nezachází s minulostí, ale zabývá se prameny a možnostmi jejich interpretace (s. 9). Roli pramenů v Šormově případě hrají středověké literární fikce, interpretačními uzly se pak stávají reprezentace intimity či nitra. Autor upozorňuje na to, že jako historici můžeme platně zkoumat pouze tyto reprezentace, nikoli skutečné prožitky, a navrhuje jejich rozdělení do tří kategorií podle intence (s. 31–32): (1) reprezentace vědomě předváděné jednajícími postavami v textu (když např. král Marc veřejně zve Tristana do intimního prostoru své ložnice); (2) reprezentace, které se dějí proti vůli postav a představují okamžiky „vypadnutí z role“ (krvácení z nosu, náhlá apatie způsobená myšlenkou na milovanou bytost někde v dálce atd.); (3) nejobtížněji vykazatelné reprezentace intimity autora samotného, jeho názorů, nepřiznaných či nevědomých předpokladů.

Tímto gestem si autor stanoví body dotyku mezi objektem textu a (více či méně) fiktivním subjektem prožívajícím či popisujícím svou nejnvnitřnější vnitřnost a nejbližší blízkost (viz zdařilé etymologizující exkurs o významu slova „intimita“ na s. 25–26). Následně se je vydává zkoumat na pole textů, mezi kterými vyčnívají zejména artušovské příběhy Chrétiena de Troyes, a jejich pozdější české ohlasy. Z Šormových interpretací je podle mého názoru třeba upozornit zejména na kvalitní práci s pojmem míry, *mesury*, jakožto klíčového prvku fungující dvorské společnosti (s. 52 a průběžně). Autor se rovněž vyvaroval čtení traktátu o lásce připisovaného Andreovi Cappelanovi jako učebnice dvorné lásky, což v českém kontextu zdaleka není samozřejmost (s. 58). Inspirativní je rovněž ukotvení emocí ve sféře humorální medicíny a s ním související materializace duševních hnutí (s. 84–85). Důrazem na tělesnost zde autor poněkud kompenzuje odtělesněný překlad slova *pucelle* jako „dívka“ a nikoli „panna“ ze s. 37. Za velmi elegantní považuji popis všudypřítomného fenoménu proměn, jež hrdinové středověkých románů zakoušejí (zpravidla o samotě), publikum o nich chce číst (či slyšet) a autoři jednotlivých děl touží po tom, aby je u svých čtenářů vyvolali (s. 72).

V závěru každé ze tří prakticky a interpretačně laděných kapitol, které tvoří druhou a rozsáhlejší část práce, se Martin Šorm vrací k posteli jakožto k pevnému bodu a místu střetu nejrůznějších středověkých způsobů intimity. Zachovává si přitom svou hermeneutickou skepsi a nikdy nezapomíná na to, že historici často píší místo „deklarovaných dějin intimity pouze skryté dějiny psaní“ (s. 130, obdobně na s. 32–33).

NÁMITKY

Za nejproblematictější součást této diplomové práce považují první dvě kapitoly, které by měly čtenáře uvést do problému a vybavit ho základním metodologickým a pojmoslovným nářadím, nutným ke sledování autorova experimentu. Bohužel ho spíše matou; proces usouvztažňování jednotlivých postřehů rozestých na ploše třiceti stran není triviální a autor ho svým recipientům nijak neusnadňuje, ale právě naopak: věty přeplňuje přívlastky a les znaků zahušťuje víc a víc. Svá konkrétní metodologická východiska přitom shrnuje pod nepříliš přiléhavé zkratky – kulturní historii, která zkoumá „proměny lidských jednotlivců a společenství v čase“, například staví proti „iluzi, že dějepisec píše děje“ (s. 7). Kulturní historik naproti tomu „nepotřebuje dějiny, nepotřebuje události“ (tamtéž). Čím se však stává „proměna v čase“, pokud není dějem?

Při konstrukci prvních dvou kapitol sahá Martin Šorm poměrně často po slovu „pravda“ či jeho derivátech, aniž by blíže definoval, jaký význam tato slova nesou. Bez konkrétních odkazů na sekundární literaturu, či alespoň na teoretický rámec, ve kterém se pohybuje, tak definuje literární fikci jako soubor textů explicitně zjevujících „nepravdivost prvoplánového obsahu svého vlastního sdělení“ (s. 12, zvýraznil MJ) a zároveň konstatuje, že si historie nemůže nárokovat „přímý přístup k pravdě“. Historikovým úkolem tedy není nic jiného, než umetat cestičku filozofovi, který ke zmíněné poslední metě přistoupit smí (s. 8). Pravda zde zřejmě v souladu s obecným míněním označuje antonymum fikce a přitom splývá (anebo se alespoň v některém bodě stýká) se skutečností. Domnívám se však, že v práci, která plnou vahou spočívá na fiktivní základně by bylo vhodné definovat tento pojem přesněji (resp. alespoň nějak), a to i proto, že realita autorovi poněkud nepromyšleně splývá s Lacanovým rejstříkem reálného (s. 15) a mluvit v tomto rejstříku o kategoriích pravdivosti a nepravdivosti dost dobře nelze. Podobný problém nastává i u pojmu „soukromí“ a konec konců i u samotného fenoménu „fikce“, tedy u slov, která čtenáře provázejí na celé ploše Šormovy diplomové práce.

Druhou vadu podle mého názoru představuje absence práce s rukopisy a svérázná práce s prameny obecně. Autorovo interpretační úsilí se soustřeďuje výhradně na text reprezentovaný více či méně kritickou edicí a situaci okolo rukopisného zachování textu, jeho variant a působení *mouvance* ponechává stranou. Takový přístup je jistě legitimní, domnívám se však, že by si zasloužil krátké zdůvodnění.

S tím souvisí i další výtky, která se týká prezentace autorových překladů ze starofrancouzštiny a latiny. Vzhledem k tomu, že na těchto překladech stojí většina argumentace, bylo by, myslím, dobré, aby měl čtenář přímo v textu práce k dispozici i originální text (například v poznámce pod čarou), aby mohl přímo porovnávat překlad s originálem a zkoumat autorovy závěry. Každá pasáž

je sice určena pomocí čísla verše, jedná se však samozřejmě o číslo verše v konkrétní edici; pokud případný čtenář disponuje edicí jinou, musí pasáže dohledávat, neboť rukopisy se od sebe co do rozsahu liší i o několik desítek veršů. Martin Šorm sice místy v poznámkách pod čarou nabízí francouzské originály, zpravidla se však jedná o pasáže, které v hlavním textu nepřekládá. Na s. 107 se např. dozvídáme, že Král rybář byl v Chrétienově *Percevalovi* zraněn *par mi les hanches amedos*, tedy přímo „doprostřed obou kyčlí“. Lancelot na nebezpečném lůžku naproti tomu uhýbá a kopí, letící z nebes lůžka, mu nakonec jenom „sedře kůži“ na boku (s. 106). V originále přitom bylo i toto kopí původně zacíleno *par mi*, totiž *parmi les flans*, „doprostřed boků“. Spojení s kastrací i s nutným úhybným manévrem rytířova těla je tak mnohem bezprostřednější, než jak vyplývá ze Šormova překladu.

ZÁVĚR

Diplomová práce Martina Šorma bezpochyby **splňuje všechny požadavky** kladené na tento typ práce a proto ji **doporučuji k obhajobě**. Vzhledem k výše uvedeným námitkám ji navrhuji provizorně hodnotit jako **chvalitebnou**. Čtenáři totiž nezbývá, než se za absence „tvrdých“ dat opřít o prezentované texty a o autorovu metodu práce s nimi. V obou těchto oblastech přitom nacházím nedostatky, které by v jinak koncipované práci nehrály větší roli, ale zde od nich nelze odhlédnout. Své definitivní hodnocení chci nicméně založit především na diskuzi nad níže uvedenými otázkami.

OTÁZKY K DISKUZI

1) Na s. 8 definuje Martin Šorm vědu jako „skutečnost uvědomělého a metodického zabývání se sebou a vlastním vědomím na základě určitého materiálu“. Prosím ho tedy, aby tuto klíčovou pasáž své práce ještě trochu rozvedl, zejména z hlediska komunikace (tj. jak lze výsledky takového snažení sdělit ostatním) a s ohledem na problematiku pravdy (jak lze tyto výsledky verifikovat).

2) Překlady z francouzštiny tvoří podstatnou část této diplomové práce. Bylo by dobré, aby autor blíže osvětlil či reflektoval svou překladatelskou metodu, která, jak se alespoň zdá z výše uvedených příkladů, středověké texty poněkud odtělesňuje.

V Praze dne 20. 5. 2015

